

Alusta alkaen 30
18.9.2008 klo 19 Savonlinnan Tuomiokirkko
1 Moos 21:22-34

Abraham ja Abimelek vertauskuvana kirkon ja valtion suhteista

Kertausta

Nämä 1 Mooseksen kirjan luennot alkoivat viime syksynä. Olemme tähän mennessä päässeet lukuun 21 saakka.

Tähän mennessä on tapahtunut seuraavaa: Ensin Raamattu kuvaili, kuinka Jumala loi maailman. Niin kuin kaikissa kohdissaan, niin myös alun luomiskertomuksessa Jumalan sana käyttää hyväkseen sitä tietotasoa ja maailmankuvaa, joka oli niillä ihmisillä, joiden kautta Jumala on saanut aikaan Raamatun. Monessa kohden tuo maailmankuva on nykyisen tietämyksemme mukaan puutteellinen.

Silti Raamattu on Jumalan sanaa ja Jumala on sen muodostaman kokonaisuuden kautta tuonut meille luotettavan totuuden siitä, että hän on luonut maailman ja pitää sen olemassaolon yllä. Hän on myös luonut ihmisen, sinut ja minut, rakastaa meitä ja on luonut meidät yhteyteensä, hänen kuvikseen, elämään hänen kasvojensa edessä.

Seuraavaksi Raamattu kuvaili, kuinka ihmiskunta on langennut syntiin. Luvuissa 3-11 teemana on se, kuinka synnin valta kasvoi maailmassa. Kerronta päättyy Baabelin torniin. Siinä vaiheessa Jumalakin näyttää niin kyllästyneeltä ihmissuvun väkivaltaisuuteen ja röyhkeyteen, että hän hajottaa ihmiskunnan ympäri maanpiirin, eri kieliä puhuviksi ja toisilleen vihamielisiksi kansoiksi.

1 Mooseksen kirjan luvussa 12 tapahtuu kuitenkin uusi alku. Jumala ei enää yritäkään toimia koko ihmiskunnan tasolla. Hän valitsee yhden ihmisen, kaldealaisen Aabrahamin, jonka hän käskee lähteä kotikaupungistaan vaeltamaan Luvattuun maahan. Jumala lupaa siunata Aabrahamia ja antaa hänelle jälkeläisen, jonka kautta kaikki maailman kansat tulisivat siunatuiksi. Alkaa pelastushistoria. Sen kautta Luoja alkaa korjata sitä vauriota, jonka syntiinlankeemus on maailmalle ja ihmiskunnalle aiheuttanut.

Aabraham –kertomusten keskeiseksi aiheeksi nousee se, että Aabraham ja hänen vaimonsa Saara eivät voi saada lasta, sillä Saara on hedelmätön. Aabrahamin ja Saara joutuvat uskomaan Jumalan lupaukseen luvattusta ja siunatusta jälkeläisestä, vaikka sellaista ei näy eikä kuulu. He ovat uskon esikuvia. Usko on luottamista Jumalan lupaukseen, vaikka lupauksen toteutumista ei vielä silmillä voikaan nähdä.

Luvussa 21 Jumalan lupaus Aabrahamille vihdoinkin toteutui. Vaikka Saara oli jo 90 –vuotias ja Aabraham lähes 100 v, luvattu lapsi, Iisak, syntyi Jumalan lupauksen voimasta, itsessään hedelmättömille vanhemmille.

Iisak on ennakoiva vertauskuva Messiaasta, Kristuksesta, jonka kautta Jumala on ratkaissut ihmiskunnan synnin ja tuonut meille pääsyn takaisin yhteyteen Luojamme kanssa. Aabrahamin ja Saaran elämä lapsettomuuden kanssa on ennakoiva vertauskuva siitä, kuinka täysin olennaista usko Jumalan lupaukseen Messiaasta on ihmisen Jumala –suhteelle.

Aabraham ja Saara uskoivat tulevaan Messiaaseen. Me, kristillinen kirkko, me uskomme jo saapuneeseen Messiaaseen. Silti meidän uskomme on luonteeltaan hyvin samanlaista kuin Abrahamilla ja Saaralla. Olennaista on luottamus Jumalan sanan lupauksiin, niissä riippuminen, huolimatta tunteista ja kokemuksista, jotka useimmiten ovat vastoin sitä, että Jumalan lupaukset voisivat olla totta ja kerran toteutua.

Aabrahamin ja Saaran elämässä on paljon muitakin vertauskuvia siitä, millaiset asiat ovat Jumalan mukaan olennaisia yksittäisen uskovan ja kirkon elämässä. Nyt vuorossa olevassa tekstissä on kyse yhdestä tällaisesta teemasta, ei tosin mistään aivan kaikkein keskeisimmästä, mutta kuitenkin hyvin tärkeästä teemasta. Se on kirkon suhde esivaltaan, ts. siitä, miten Kristuksen kautta Jumalaan uskovan ihmisen tulee suhtautua yhteiskuntaan ja sen hallitusvaltaan.

Abimelek ja Pikol vierailevat Abrahamin luona

Edellisessä luvussa on kerrottu, miten Aabraham ja Saara ovat asettuneet siirtolaisina asumaan filistealaisen kuninkaan, Abimelekin, maille Gerar –nimiseen kaupunkiin tai sen lähetyville. Kauan kaivattu lisä on juuri syntynyt. Tästä kertomus jatkuu.

Niihin aikoihin Abimelek ja hänen sotaväkinsä päällikkö Pikol sanoivat Abrahamille: "Jumala on sinun kanssasi kaikessa mitä teet. Vanno nyt minulle Jumalan kautta, ettet ole petollinen minua etkä minun sukuani etkä jälkeläisiäni kohtaan, vaan osoitat minua ja tätä maata kohtaan, missä nyt asut muukalaisena, samaa vilpittömyyttä ja hyvyttä, jota minä olen sinulle osoittanut." (1 Moos 21:22-23)

Kuningas Abimelekin korviin oli kantautunut huhu siitä, että Abraham on Jumalan erityisessä suosiossa. Olihan hän aiemmin saanut pienen miesjoukkonsa kanssa täysin hämmästyttävän voiton kuningas Kedarlaomerin suurvalta-armeijasta. Nyt Aabraham ja Saara olivat lisäksi saaneet hämmästyttävällä tavalla poikalapsen. Lapsesta lisäksi kerrottiin, että Jumala oli luvannut hänelle perinnöksi Kanaanin maan, johon Gerarkin kuului. Gerarin kuningas ja sotapäällikkö tulivat varmistelemaan tulevaisuutta Jumalan ilmeisen suosikin, Abrahamin kanssa. Abimelek oli tosiaankin ollut rehti Abrahamia ja tämän väkeä kohtaan. Siksi hän saattoi odottaa, että Abraham ei suunnittelisi salassa vallankaappausta poikansa hyväksi.

Abraham sanoi: "Minä vannon." (1 Moos 21:24)

Vannomisesta

Abrahamin valasta tulee minulle ensinnä mieleen Jeesus. Kun hän oli maaherra Pilatuksen kuultavana syytettynä vallankaappausyrityksestä, hän sanoi näin:

Minun kuninkuuteni ei ole tästä maailmasta. Jos minun kuninkuuteni olisi tästä maailmasta, niin minun palvelijani olisivat taistelleet, ettei minua olisi annettu juutalaisten käsiin; mutta nyt minun kuninkuuteni ei ole täältä. (Joh 18:36)

Samoin myöskään uskon esikuva, Abraham tai hänen laillaan uskova kirkko ei pyri maalliseen hallitusvaltaan. Siksi Abraham saattoi hyvällä omallatunnolla vannoa, ettei aio horjuttaa filistealaisen kuninkaan valtaa.

Jeesus tulee mieleen siinäkin, että hänkin puhui vannomisesta. Hän tosin sanoi näin:

Vielä teille on opetettu nämä isille annetut käskyt: 'Älä tee väärää valaa' ja 'Pidä, mitä olet Herralle valalla vannonut'. Mutta minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan. Älkää taivaan kautta, sillä se on Jumalan valtaistuini, älkää maan kautta, sillä se on

hänen jalkojensa koroke, älkääkä Jerusalemin kautta, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki. Älä myöskään vannoo pääsi kautta, sillä et sinä pysty muuttamaan ainuttakaan hiustasi mustaksi etkä valkoiseksi. Kun myönnätte, sanokaa vain: 'Kyllä', kun kiellätte, sanokaa: 'Ei.' Enempi on pahasta. (Matt 5:33-37)

Tausta on kuitenkin toinen. Jeesuksen ajan juutalaiset höystivät tavallista arkipuhettaan jatkuvalla vannoskelulla. Ehkä siksi, että pettäminen ja valehtelu oli niin yleistä. Jeesus tahtoi sanoa, että tavallinen ”ei” ja tavallinen ”kyllä”, niiden piti riittää.

Abrahamin tapauksessa kyse on yhteiskunnan edessä tehtävästä virallisesta ja sitovasta sopimuksesta. Abraham sitoutuu siihen siten, kuin sen ajan mukaan tehtiin sitova sopimus. Tämä osoittaa mielestäni, että kyllä Jeesuksen kehotuksesta huolimatta esim. tuomarin valan tai todistajan valan tai lääkärin valan tai sotilasvalan voi kristittykin tehdä. Niissä ei ole kyse arkipuheen tapaisesta kevyestä vannoskelusta.

Onneksi meidän yhteiskuntamme on kuitenkin ottanut Jeesuksen sanat huomioon. Jos jonkun omatunto ei niiden vuoksi (tai jostain muusta syystä) salli vannomista, voi virallisissa yhteyksissä antaa valan sijasta ”juhlallisen vakuutuksen”.

Kahden regimentin oppi

Abrahamin toimintatapa on kertomuksen muodossa oleva opetus kirkon ja yhteiskunnan suhteista. Kummankaan ei pidä olla toistaan vastaan, vaan kirkko ja yhteiskunta voivat olla periaatteellisesti liittolaisia. Silti kummankin on pysyttävä omalla toimialueellaan, pyrkimättä mestaroimaan tai määräämään toisen alueella. Abimelek hoitakoon kuninkaana maallisia asioita, oikeuden ja rehtiyden tuntien ja niitä ylläpitäen, vaikkei yhtä paljon Jumalan asioihin olekaan perehtynyt kuin Abraham. Abraham olkoon Jumalan ruhtinas ja uskon isä samalla Gerarin alueella, tuoden Jumalan lupaamaa siunausta kaikille kansoille, myös filistealaisille. Molemmat hyödyttävät toistaan, mutta eivät samaistu toisiinsa vaan pysyvät selvästi erillään.

Luterilaisessa teologiassa tätä on nimitetty ”kahden regimentin opiksi”.

Regimentti tarkoittaa hallintavaltaa. Ensinnä on ns. ”maallinen regimentti”. Se tarkoittaa valtion ja yhteiskunnan ja kunnan hallintoa: poliittista päätöksentekoa, oikeuslaitosta ja toimeenpanovaltaa. Niissä toimitaan sen mukaan, mitä järki ja oikeudenmukainen politiikka kertoo hyväksi ja oikeaksi. Maalliseen regimenttiin kuuluu ulkonainen pakko, jos siihen on tarvetta. Sitä edustavat poliisi ja armeija, joita hallitusvalta tarvittaessa käyttää pitääkseen yllä oikeutta ja järjestystä.

Sitten on hengellinen regimentti eli kirkko. Se johtaa ja määrää kirkon ja seurakunnan elämästä: miten Jumalan sanaa opetetaan ihmisille, mikä on evankeliumin ja Jumalan lain oikea sisältö, mitä sakramentit ovat, miten niitä hoidetaan, miten rukoillaan, kuka Jeesus on, mitä kirkko on, miten kristittynä eletään Jumalan tahdon mukaisesti. Hengellinen regimentti ei voi pakottaa ihmisiä uskomaan itseään, kuten maallinen regimentti voi tehdä poliisin tai armeijan avulla. Kirkon valta perustuu viime kädessä siihen, että Jumalan sana vaikuttaa ihmisten sisimmässä ja saa heidät vapaaehtoisesti vakuuttumaan ja taipumaan Jeesuksen opetuslapsiksi.

Yhteiskunnallinen vallankäyttö ei saa sotkeutua kirkon elämään eikä kirkko yhteiskunnan vallankäyttöön. Molemmat hyödyttävät toisiaan. Yhteiskunta pitää yllä rauhaa ja järjestystä. Se hyödyttää kirkkoa, joka voi tämän rauhan vallitessa opettaa evankeliumia ihmisille tarvitsematta pelätä väkivaltaa ja liian röyhkeää kirkon vastaista propagandaa. Kirkko pitää yllä lain ja oikeuden kunnioitusta sekä antaa ihmisille armahdusta, vaikka he eivät pysty elämään täysin oikein. Se

hyödyttää yhteiskuntaa, sillä se antaa motivaatiota eettisyyteen ja hyväntekeväisyyteen ja verojen maksuun.

Kipukohtia Abrahamin ja Abimelekin väleissä

Kaikki tuo kuulostaa hienolta ja yksinkertaiselta. Mutta missään se ei toteudu täydellisesti. Yhteiskunnalla on jatkuva vaara tunkeutua kirkon alueelle ja kirkolla on jatkuva vaara tunkeutua yhteiskunnan alueelle.

Näin kävi jo Abrahamin aikaan. Periaatteessa hyvistä väleistä huolimatta käytännössä oli hankauksia.

Abraham valitti kuitenkin Abimelekille, että tämän miehet olivat anastaneet erään kaivon omaan käyttöönsä. Abimelek sanoi: "Minä en tiedä, kuka tämän on tehnyt. Sinä et ole puhunut siitä aikaisemmin, vasta nyt kuulen siitä ensimmäisen kerran." Sitten Abraham antoi Abimelekille lampaita, vuohia ja nautakarjaa, ja he tekivät keskenään liiton. (1 Moos 21:25-27)

Abraham ei tyydy siihen, että Abimelekin hallitusvalta saisi tunkeutua hänen alueelleen. Samoin kirkonkaan ei pidä suostua siihen, että yhteiskunta anastaa kirkolle kuuluvia asioita omaan valtaansa. Ehkä Suomessa näin ei ole vielä käynyt niinkään virallisen hallitusvallan taholta, ei ainakaan kovin paljoa. Jos käyttää vähän vapaata tulkintaa, voisi sanoa, että meidän suomalainen Abimelekimme haluaa vielä olla hyvissä väleissä meidän suomalaisen Abrahamimme kanssa. Mutta Abimelekillä on palvelijoita tai hännystelijöitä, jotka eivät halua olla hyvissä väleissä.

Eräs näistä on julkinen sana. Ei ehkä täällä Savonlinnassa, mutta jos lukee vaikkapa Hesaria, niin huomaa helposti, kuinka kova hinku tuolla valtalehdellä on päästä määrittelemään, millaista hyvä ja sivistynyt kirkollinen elämä olisi. Ainakin minusta näyttää siltä, että Hesari haluaisi päästä eroon sovitusopista, siitä, että Jeesus on syntynyt neitseestä ja noussut ruumiillisesti kuolleista sekä siitä, että Raamattu on Jumalan sanaa, jolla on auktoriteettia uskon sisältökysymyksissä tai siinä, mikä on Jumalan tahdon mukaista elämää.

Minusta meillä Suomessa kokonaiskirkon pitäisi paljon rohkeammin puuttua tähän ja puolustaa ”omaa kaivoaan”. Ehkä silloin voisi käydä niinkin, että yhteiskunta ei olisikaan niin vastentahtoinen kuin mitä kokonaiskirkon johto näyttää ajattelevan. Voisi käydä, että yhteiskunnan julkinen mielipide sanoisi: ”Sinä et ole puhunut siitä aikaisemmin, vasta nyt kuulen siitä ensimmäisen kerran.” Voisi pysyä voimassa se liitto, jossa kirkko saisi rauhassa perustaa julkisen identiteettinsä Raamattuun ja sen apostoliseen tulkintaan eikä siihen, mikä Hesarin ja sen mielipiteitä seuraavien kirkon mediaihmistien mielestä on oikein. Mutta niin ei voi käydä, jos suomalainen Abraham ei suomalaisen Abimelekin palvelijoita arkaillessaan osaa tai uskalla käyttää ääntään.

Abraham vaatii hienotunteisesti valan hallitusvallalta

Mutta Abraham otti seitsemän nuorta lammasta erilleen muista. Silloin Abimelek kysyi häneltä: "Mitä tarkoittavat nuo seitsemän lammasta, jotka olet pannut erilleen?" Abraham vastasi: "Sinun tulee ottaa minulta vastaan nämä seitsemän lammasta merkiksi siitä, että minä olen sen kaivon kaivattanut." Tämän vuoksi paikka sai nimen Beerseba, sillä siellä he vannovivat valan toisilleen. (1 Moos 21:28-31)

Tämän kohdan ymmärtämisen kannalta on olennaista tietää, että hepreankielisessä alkutekstissä lukua seitsemän tarkoittava sana ”sheba” tarkoittaa samalla myös ”vala”. Kun Abraham lahjoitti kuningas Abimelekille erikseen seitsemän lammasta, hän teki peitetyn vihjauksen siihen, että hän oikeastaan edellytti myös Abimelekilta vastavuoroista valaa hyvistä suhteista ja varsinkin siitä, että tämän palvelijat eivät enää pyrkisi anastamaan itselleen Abrahamin kaivattamia kaivoja.

Abraham oli kuitenkin niin kohtelias, että hän ei suinkaan mennyt suoraan vaatimaan maallisen regimentin kuninkaalta valan vannomista. Kuitenkin vihjaus oli selvä. Ottamalla vastaan seitsemän lammasta Beerseban kaivon asiassa Abimelek oikeastaan sitoutui valalla kunnioittamaan Abrahamin oikeuksia.

Näinhän meilläkin eduskunta on hyväksynyt kirkkolain, jonka mukaan kirkko päättää itsenäisesti sitä koskevista sisäisistä asioista. Tässä suhteessa meillä asiat ovat hyvin. Tarvittaisiin vain sitä, että kirkon johto uskaltaisi aika ajoin itekin vetää rajaa siihen, mitkä ovat sen omia sisäisiä asioita, joista sen pitää itse saada ja uskaltaa päättää.

Onhan tästä meillä Jeesuksen yksinkertainen ohjekin:

Antakaa Jumalalle se, mitä Jumalalle kuulu ja keisarille se, mitä keisarille kuuluu.

Liitosta huolimatta Abraham on muukalainen Filisteassa

Kun he olivat tehneet liiton Beersebassa, Abimelek ja hänen sotaväkinsä päällikkö Pikol palasivat filistealaisten maahan. Abraham istutti tamariskipuun Beersebaan ja rukoili siellä Herraa, ikuista Jumalaa. Abraham asui kauan muukalaisena filistealaisten maassa. (1 Moos 21:32-34)

Tästä sanoisin ensiksi sen, että vaikka Abraham oli tehnyt molemminpuolisen liiton filistealaisen pakanakuninkaan Abimelekin kanssa, niin silti hän tiesi asuvansa muukalaisena hänen maassaan. Hän ei samaistunut Abimelekiin eikä hänen kansaansa. Ei vaikka Abimelek ja hänen kansansa hyödytti häntä ja hän ja hänen Jumalalta saamansa siunaus hyödytti ja siunasi Abimelekiä ja hänen kansansa. Siitä huolimatta Abraham oli muukalainen.

Mitä tällä on sanottavaa meille? – Ainakin se, että ns. kansankirkkoajattelu ei saa koskaan tulla itsestäänselvyydeksi. On hyvä, että kirkko pyrkii tavoittamaan koko kansamme ja pyrkii pitämään kirkon kynnyksen matalalla, niin että ns. tavallisella suomalaisella olisi helppoa ja luontevaa tulla seurakuntaan ja kokea se omakseen. Silti kirkko ei koskaan voi samaistua mihinkään kansaan, ei edes Suomen ev. lut. kansankirkko suomalaisiin. Yleinen mielipide ei saa sanella kirkon opetusta oikeasta uskosta tai hyvästä elämästä. Kirkko ja seurakunta asuu eräässä ihan perustavassa mielessä ”muukalaisena Suomen maassa”. Muukalaisena se kutsuu yhä uusia tavallisia ihmisiä yhteyteensä, seuraamaan Jeesusta myös silloin, kun hänen oppinsa on vastoin kansakunnan yleistä mielipidettä.

Kansankirkkoajatusta tulee tasapainottaa sillä, mitä kuulin erään Suomen korkea-arvoisen ortodoksi-isän sanoneen: ”Me emme anna ihmisille sitä, mitä he haluavat. Vaan sitä, mitä he tarvitsevat.”

Herra on Ikuinen Jumala

Toinen asia, johon huomioni kiinnittyy, on Jumalalle tässä kohdassa annettu nimitys. Se on ”Herra, ikuinen Jumala” eli hepreaksi ”Jahve, El Olam”. El Olam tarkoittaa siis ”Ikuista Jumalaa”.

Kyseessä on ilmeisesti nimitys, jolla pakanalliset kanaanilaiset palvoivat muinoin Jumalaa Bersebassa olevan tamerakipuun alla. Raamatun tarkoituksena on kai tässä sanoa, että Israelin Jumala Jahve on se tosi Jumala, jota on palvottu kansanuskossa myös El Olam - nimisenä.

Meille tuo tarkoittaa sitä, että kirkon teologien pitää yrittää linkittää suomalaisen kansanuskon pyhyden kokemus Jumalaan, joka Luojana on se jumaluus, jota Tavallisen Suomalaisen syvimmissä huokailuissa tarkoitetaan, vaikka sitä ei ehkä osata sanoittaa oikein. Se ei totisesti ole helppoa, mutta minusta se on teologin eräs keskeisimpiä tehtäviä. Vaarana on se, että joko linkkiä ei synny tai sitten se tehdään niin löperösti, että se vesittää sen liiton erityislaatuisuuden, jonka Jumala on Jeesuksessa kanssamme solminut.

Eräs tällainen löperöisyys, jota usein kirkollisessa lehdistössä nykyisin hoetaan (usealla eri tavalla), on tämä: ”Suomalaisten uskonnollisuus on muuttunut nopeasti. Kirkon on pysyttävä mukana tässä muutoksessa ja kunnioitettava ihmisten oikeutta sanoittaa itse uskonnollinen kokemuksensa.”